

Uppföljning Trafikförsörjningsprogram Jämtlands län 2021-2026

2023-04-20

Sammanfattning/bakgrund

I februari 2021 antog regionfullmäktige Trafikförsörjningsprogram Jämtlands län 2021-2026 (RUN/287/2019). Trafikförsörjningsprogrammet visar mål och inriktning för hur kollektivtrafiken länet ska utvecklas på sikt. Programmet innehåller ett antal strategier och prioriterade åtgärder som ska leda i riktning mot målen.

I december 2021 beslutade regionala utvecklingsnämnden en handlingsplan (RUN/520/2021) för att omhänderta ambitionerna i trafikförsörjningsprogrammet. Denna rapport innehåller en uppföljning av de insatser som fastställts i handlingsplanen.

Uppföljning Trafikförsörjningsprogram Jämtlands län 2021-2026
Dnr KTN/35/2023

Handläggare
Henrik Strömberg
Kollektivtrafik

Region Jämtland Härjedalen
Box 654, 831 27 Östersund
www.regionjh.se

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING/BAKGRUND	1
1 INLEDNING	4
1.1 Omvärld och bakgrund	4
1.2 Mål och strategier	4
1.3 Översiktlig statusredovisning.....	5
1.4 Läsanvisning	5
2 RESENÄREN I FOKUS.....	5
2.1 Kampanjer och påverkansarbete	5
2.2 Produkter, biljetter och försäljning	6
3 INTEGRERA KOLLEKTIVTRAFIKEN I SAMHÄLLSPLANERINGEN	6
3.1 Östersundslänken	6
3.2 Samverkan	7
4 DRA NYTTA AV DIGITALISERINGENS MÖJLIGHETER	8
4.1 Framtidens biljett- och betalsystem.....	8
5 UTVECKLA UTBUDET I DE STARKA REGIONALA STRÅKEN	8
5.1 Linje och utbudsanalys	8
5.2 Översyn av stomstråken och utvecklade bytesnoder	8
5.3 Mittstråket.....	9
5.4 Tågstrategi Norrtåg	9
6 UTVECKLING AV STADSTRAFIKEN I ÖSTERSUND	10
6.1 Stadstrafik Östersund.....	10
7 UTVECKLA RESMÖJLIGHETER UTANFÖR STOMSTRÅKEN OCH VÅGA TESTA INNOVATIVA LÖSNINGAR	10
7.1 Delad mobilitet för landsbygd	10

8	ÖKA TILLGÄNGLIGHETEN TILL OCH INOM KOLLEKTIVTRAFIKEN	11
8.1	Strategiskt arbete kring tillgänglig kollektivtrafik	11
8.2	Anpassning av hållplatser och bytespunkter	11
9	VÄLJ RÄTT DRIVMEDEL	12
9.1	Successivt införande av emissionsfri busstrafik	12
9.2	Strategiskt val kring drivmedel	12
10	FOKUS PÅ KOMMANDE TRAFIKUPPHANDLINGAR – KRAVSTÄLLNING OCH UPPFÖLJNING	13
10.1	Analys inför trafikupphandlingar och genomförande	13
10.2	Utvecklad avtalsuppföljning	13

1 Inledning

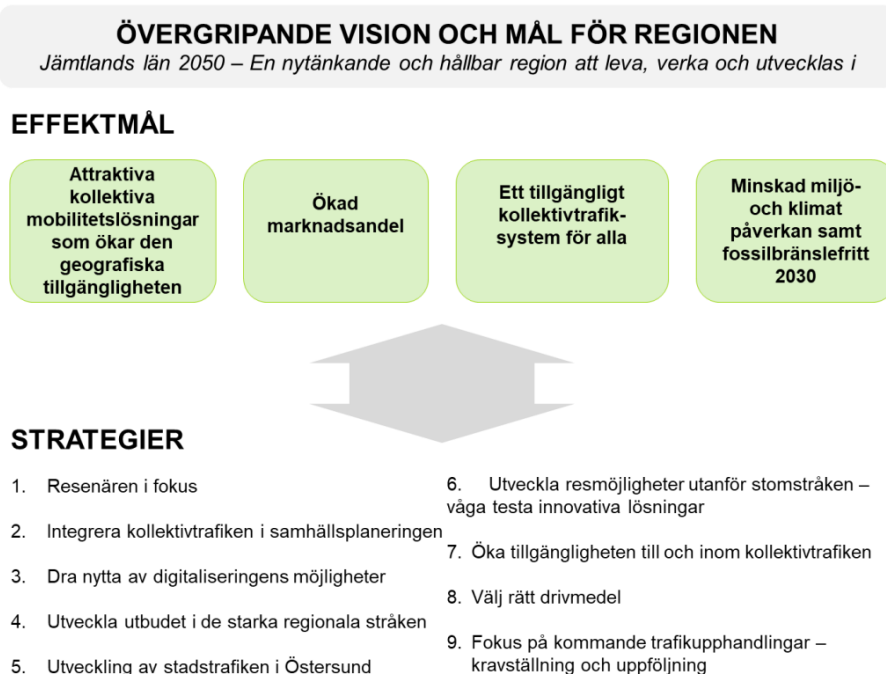
1.1 Omvärld och bakgrund

Kollektivtrafiken har, precis som övriga samhället, haft en extremt utmanande period bakom sig med anledning av pandemin, som ledde till ett minskat resande och ekonomiska påfrestningar. Direkt efter pandemin inledde Ryssland sin invasion av Ukraina, vilket också påverkat de ekonomiska förutsättningarna för hela samhället och så även kollektivtrafiken.

Resandet och intäkterna är dock på väg tillbaka och når nästan samma nivå som innan pandemin. Priset på drivmedel sjunker nu, men det är omöjligt att säga hur det kommer att se ut framåt i tiden. Inflationen har stigit kraftigt och Riksbanken har med anledning av detta höjt styrrentan. Inflation och räntor påverkar också ekonomiska förutsättningarna för kollektivtrafiken. Det påverkar också medborgarnas ekonomiska förutsättningar, där kollektivtrafiken kan vara ett möjligt, ekonomiskt alternativ till exempelvis bilen.

1.2 Mål och strategier

I trafikförsörjningsprogrammet beskrivs följande mål och strategier för kollektivtrafiken i länet.

1.3 Översiktlig statusredovisning

Strategier & prioriterade åtgärder i TFP	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Status
1. Resenären i fokus							
Kampanjer och påverkansarbete							Pågär
Produkter, priser och försäljningskanaler							Pågär
2. Integrera kollektivtrafiken i samhällsplaneringen							
Östersundslänken							Pågär, viss fördröjning
Samverkan med kommunerna							Pågär
3. Digitaliseringens möjligheter							
Framtidens biljett och betalssystem							Pågär
4. Utveckla utbudet i starka stråken							
Linje- och utbudsanalys							Klar
Översyn stomstråk och utvecklade bytesnoder							Pågär
Mittstråket							Pågär
Tågstrategi Norrtåg							Pågär, med fördröjning
5. Utveckling av stadstrafik Östersund							
Utredning/analys inför upphandling							Klar
Planering inför trafikstart							Pågär, med fördröjning
Etablering							

Strategier & prioriterade åtgärder i TFP	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Status
6. Resmöjligheter utanför stomstråken - innovativa lösningar							
Delad mobilitet för landsbygd (Vinnova)							Pågär i vissa kommuner
7. Öka tillgänglighet							
Åtgärdsplan för tillgänglighetsanpassning							Pågär, viss fördröjning
Anpassning av app, hemsida							Pågär
Kravställning inför trafikupphandling							Klar vers1, men behövs mer
Inventering hållplatser							Pågär i Stadstrafiken
Anpassning av prioriterade hållplatser							
8. Drivmedel							
Införande av ytterligare elbussar i stadstrafik							Klar
Analys och krav inför upphandlingar							Pågär, klart Stadstrafiken, Åre
Projekt med Östersund kring drivmedel/biogas							Påbörjat men pausat
9. Trafikupphandlingar							
Analys inför trafikupphandlingar och genomförande							Pågär, inväntar lagakraft
Stadstrafik Östersund							Pågär, överprövad förv rätten
Åre							Pågär
Ragunda							Pågär
Linje 40							Pågär
Särskild kollektivtrafik							Pågär i olika stadier
Norrtåg							Start upphandling operatör
Utvecklad avtalsuppföljning							Klar, sker nu löpande

1.4 Läsanvisning

Varje huvudkapitel avser en strategi enligt trafikförsörjningsprogrammet. Varje underkapitel (X.X) avser en "Insats" enligt handlingsplanen. Den kursiverade texten är "Vad" enligt handlingsplanen. Nästa rubriknivå (X.X.X) beskriver genomförda aktiviteter och pågående/kommande aktiviteter i punktform.

2 Resenären i fokus

2.1 Kampanjer och påverkansarbete

En prioriterad insats är att välkomna resenärerna tillbaka till kollektivtrafiken efter pandemin. Fokus ligger på tidigare kunder och att skapa en överflyttning från bil till hållbart resande (gång, cykel och kollektivtrafik). Arbete med Mobility management som

handlar om att främja hållbara transporter genom att förändra resenärers attityder och beteenden, till exempel genom deltagande i projekt som "Testresenär i Jämtlands län".

2.1.1 Genomförda aktiviteter

- Större kampanj i sociala media och tv– Vilken är din bussdag?
- Gamla och nya resenärer har på olika sätt hälsat välkomna tillbaka efter Corona
- Riktad kampanj har genomförts till seniorer
- Riktad kampanj har genomförts till de som bor i några av de stråken där vi lättast kan kommunicera prisvärt utbud

2.1.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Under sommaren kommer kampanjen "Vilken är din bussdag?" att fortsätta genom sociala medier och på hållplatser.

2.2 Produkter, biljetter och försäljning

Ett strategiskt arbete med översyn och utveckling av kollektivtrafikens produkter, biljettutbud, prissättning och försäljning.

2.2.1 Genomförda aktiviteter

- Beslut är fattat om nya priser och produkter i Stadstrafiken inför produktionsavtal
- För stadstrafiken är fler biljettyper lanserade i appen, liknande förbereds för regionbusstrafiken
- Läsare för mobilbiljetter är installerade i samtliga bussar
- Utredning av Ungdomskorten är genomförd och redovisad
- Biljettkontroller genomfördes under februari med personal från Securitas

2.2.2 Pågående och kommande aktiviteter

- En utredning med förslag till justering av priser, zoner och produkter pågår
- Utveckling av biljett- och betalsystem enligt Nationell standard, BOB, pågår tillsammans med Västernorrland, Västerbotten, Norrbotten, Luleå lokaltrafik och Skellefteåbuss

3 Integrera kollektivtrafiken i samhällsplaneringen

3.1 Östersundslänken

Genomförandeinriktad planering för utveckling av Östersundslänken för att svara upp mot den stadsutveckling som sker i Östersund. Handlar om att skapa lösningar som svarar upp mot resenärsbehoven och ger en effektiv trafikering, även fokus kring utformning, tillgänglighet och trygghet.

Projektet har blivit försenat då detaljplanen för GIII-torg inte vann laga kraft efter beslut från mark- och miljödomstolen. Kommunen har skickat in dispensansökan för biotopskydd (träd och grönytor) till Länsstyrelsen för träd och grönytor. Oavsett utslag kommer ansökan troligen att överprövas.

Kommunen har ansökt om statliga medel från Trafikverket, så kallat stadsmiljöavtal, för medfinansiering av projektet. Statlig medfinansiering ses som en förutsättning för att Östersundslänken ska bli verklighet. Just nu står projektet stilla i väntan på svar från Länsstyrelsen och Trafikverket.

3.1.1 Genomförda aktiviteter

- Förslag till lösningar framtagna för samtliga hållplatser längs Östersundslänken
- Medverkan i kommunens ansökan om statlig medfinansiering

3.1.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Fortsatt arbete med lösningar för samtliga hållplatser samt väntsal
- Praktisk trafikplanering för nytt trafikupplägg efter och under ombyggnaden

3.2 Samverkan

Löpande samverkan med kommuner och andra aktörer i trafik- och samhällsplaneringen, i syfte att fånga upp behov och ge kollektivtrafiken bra förutsättningar.

Samverkansmöten genomförs kontinuerligt med alla kommuner. Där diskuteras planarbeten, byggstartar, förändringar i skolstruktur, företagsetableringar m fl behov av förändringar i kollektivtrafiken. Behoven sammanställs inför kommande trafikplaner, ev direkta åtgärder eller behov av kommande fördjupade ”workshops” mm.

Särskilda samverkansforum finns för skolskjuts, färdtjänst, samt i samband med varje trafikupphandling.

3.2.1 Genomförda aktiviteter

- Dialogmöten genomförda med samtliga kommuner
- Träffar med arbetsgivare, exempelvis Synsam, Woolpower, Frösö Park
- Deltagit vid möten med pensionärsföreningar
- Två av totalt fem (under 2023) samrådsmöten för särskild kollektivtrafik har genomförts

3.2.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Uppföljningsmöte med alla kommuner under vecka 37
- Resterande tre samrådsmöten för särskild kollektivtrafik, under 2023, genomförs

4 Dra nytta av digitaliseringens möjligheter

4.1 Framtidens biljett- och betalsystem

Utveckling av biljett- och betalsystem i samverkan med Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten, enligt samverkansavtal mellan parterna (RUN/85/2021). Projektet omfattar uppgradering av befintliga biljett- och betalsystemet, ny app, tillgänglighetsanpassning mm. Projektet ger förutsättningar för ökad tillgänglighet, intäktssäkring och ett starkare varumärke.

Projektet är mycket stort och sträcker sig över lång tid. Nedan redovisas endast några få aktiviteter.

4.1.1 Genomförda aktiviteter

- Upphandling av resenärsapp
- Upphandling av skol- och förtagsportal

4.1.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Förberedelse för pilot av resenärsapp i Skellefteå
- Konfiguration och tester av biljetter och resenärsappar

5 Utveckla utbudet i de starka regionala stråken

5.1 Linje och utbudsanalys

Linje- och utbudsanalys av kollektivtrafiken i länet som en bilaga till trafikförsörjningsprogrammet. Omfattar utvecklade planeringsprinciper och målbild kring utbudsnivåer. Bilagan uppdateras vid behov.

5.1.1 Genomförda aktiviteter

- Linje- och utbudsanalys framtagen

5.2 Översyn av stomstråken och utvecklade bytesnoder

Utveckling av kollektivtrafiken i Mittstråket, och förbättrad infrastruktur, bland annat med förstärkt koppling till Trondheim. Sker bland annat genom deltagande i Partnerskap Mittstråket. Inriktningsbeslut finns även om att skapa en tredje tur med Norrtåg till Storlien/Trondheim (RUN/774/2020).

5.2.1 Genomförda aktiviteter

- Förstärkning av trafikutbudet Östersund – Hammerdal – Strömsund är verkställt i T23
- Anslutningarna till tåg har setts över och justerats där så varit möjligt

5.2.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Förstärkning av trafikutbudet Östersund – Ragunda planeras till T24
- Trafikutbudet i Åres starka stråk har utvecklades inför upphandlingen

5.3 Mittstråket

Utveckling av kollektivtrafiken i Mittstråket, och förbättrad infrastruktur, bland annat med förstärkt koppling till Trondheim. Sker bland annat genom deltagande i Partnerskap Mittstråket. Inriktningsbeslut finns även om att skapa en tredje tur med Norrtåg till Storlien/Trondheim (RUN/774/2020).

5.3.1 Genomförda aktiviteter

- Nældens station trafikeras från och med T23
- Möte med SJ, Trafikverket, Jernbanedirektoratet, STF med flera genomfört
- SJ deltagit vid nämnden för att presentera lösningar av trafik till Trondheim

5.3.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Elektrifiering av Meråkerbanan till Trondheim, klart till T24
- Trafik till Trondheim utan byte i Storlien från och med T24

5.4 Tågstrategi Norrtåg

Tågstrategi för Norrtågssystemet. Under 2021 har ett arbete inletts med en långsiktig tågstrategi för hela Norrtågssystemet, dels som ett underlag inför kommande upphandling av trafiken, dels för att gemensamt skapa en långsiktig vision om inriktning för den framtida trafiken och en långsiktig fordonsstrategi. För Jämtlands län ingår att studera trafiken på Mittbanan men också att belysa kopplingen mot Norge i samband med elektrifieringen av Meråkerbanan, koppling Östersund – Gävle , Östersund – Bräcke – Umeå samt persontrafik på Inlandsbanan.

5.4.1 Genomförda aktiviteter

- Möten genomförda med Norrtåg, SJ och Trafikverket
- Lämnat synpunkter inför remiss av Norrtågsstrategin

5.4.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Presentation av Norrtågsstrategin vid nämnd
- Besvara remiss från Norrtåg under hösten 2023
- Fastställande av Norrtågsstrategin februari 2024

6 Utveckling av stadstrafiken i Östersund

6.1 Stadstrafik Östersund

Inför upphandling, med planerad trafikstart juni 2023, har ett utredningsarbete kring linjenät och utbud genomförts. Inför trafikstart krävs fortsatt analys av trafiken men också en mer genomförandeinriktad planering. I samband med trafikstart finns också en fas där den nya trafiken etableras.

6.1.1 Genomförda aktiviteter

- Genomfört upphandling och tilldelat leverantör
- Med anledning av överprövning har befintligt avtal förlängts till juni 2024
- Vunnit överprövning i Förvaltningsrätten, samt att Kammarrätten beslutat att inte ta upp målet för prövning

6.1.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Teckna avtal med leverantör, om inte ärendet tas vidare till Högsta förvaltningsdomstolen.
- Fortsätta finjusteringar av linjenät och trafikutbud inför trafikstart
- Genomföra informations- och marknadskampanjer inför trafikstart
- Trafikstart förväntas ske i juni 2024

7 Utveckla resmöjligheter utanför stomstråken och våga testa innovativa lösningar

7.1 Delad mobilitet för landsbygd

Region Jämtland Härjedalen deltar i Vinnovaprojektet "Delad mobilitet för landsbygden - hur mobiliserar vi för levande samhällen i hela Sverige?" (RUN/526/2021, KTN/28(2023)). Projektet kommer att demonstrera ett antal delade mobilitetslösningar där kollektivtrafiken är en del.

7.1.1 Pågående och kommande aktiviteter

- Vinnovaprojekt - Delad mobilitet för landsbygd
Region Jämtland Härjedalen deltar tillsammans med Härjedalen, Berg och Östersunds kommuner, kommersiella aktörer och utvecklare av resebokningsapp. Två skolturer morgon och kväll har öppnats för bokning av lediga platser i norra Lit. Länstrafikens anropsstyrda trafik och närtrafik visas i appen Freelway, för att synliggöra den som resealternativ i skiddestinationerna i Berg och Härjedalen.
- Nytt försök till finansierat projekt i Åre
Region Jämtland Härjedalen deltog i Åre kommuns ansökan om likartat projekt för

delad mobilitet till Energimyndigheten. Den projektansökan beviljades inte. Åre planerar nytt försök med projektansökan till Vinnova.

- Region Jämtland Härjedalen deltar i Östersunds kommuns projekt för hållbara transportbeteende förändringar, där bland annat kommunala bilpooler tillsammans med vanlig kollektivtrafik spelar en viktig roll.

8 Öka tillgängligheten till och inom kollektivtrafiken

8.1 Strategiskt arbete kring tillgänglig kollektivtrafik

Tillgänglighetsfrågorna skär genom många delar av verksamheten. En åtgärdsplan för tillgänglighetsanpassning inom kollektivtrafiken ska tas fram (fordon, infrastruktur och information etc). Inom separata projekt som exempelvis nytt biljett- och betalsystem, Östersundslänken och trafikupphandlingar krävs överväganden kring tillgänglighetskraven. Under 2023 planeras en inventering av status på hållplatser.

8.1.1 Genomförda aktiviteter

- Upphandling av resenärsapp med tillgänglighetskrav enligt WCAG.
- Tillgänglighetskrav avseende fordon och informationssystem i stadstrafiken i Östersund

8.1.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Införande av ny resenärsapp (WCAG)
- Upphandling av ny tillgänglighetsanpassad hemsida (WCAG)

8.2 Anpassning av hållplatser och bytespunkter

Tillgänglighetsanpassning av prioriterade hållplatser och bytespunkter. Ansvaret ligger på väghållaren men arbetet sker i dialog med Region Jämtland Härjedalen.

8.2.1 Genomförda aktiviteter

- En första grovprioriterad lista med hållplatser inlämnad till Trafikverket, som dock saknar pengar.

8.2.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Det som pågår är främst kopplat till Östersundslänken, samt ett upptag för nytt linjenät i Östersund - i samarbete med Östersunds kommun

9 Välj rätt drivmedel

9.1 Successivt införande av emissionsfri busstrafik

Under 2021 och 2022 tas ytterligare steg i elektrifiering av Östersunds stadstrafik, där totalt 10 nya elbussar kommer att införas till 2022 (RUN/112/2020). Från juni 2023 är kravställningen 100% eldriven busstrafik i stadstrafiken (RUN/585/2020).

9.1.1 Genomförda aktiviteter

- Infört 10 elbussar i stadstrafiken
- Upphandlat stadstrafiken med 100 % emissionsfri trafik
- Upphandlat Åre med delvis emissionsfri trafik

9.1.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Start av den emissionsfria trafiken i Östersund och Åre, troligen under juni 2024.

9.2 Strategiskt val kring drivmedel

Drivmedelsfrågan är komplex och hanteras löpande i verksamheten. Omvärldsbevakning sker bland annat genom Svensk kollektivtrafiks Miljönätverk. Strategiska vägval kommer exempelvis att behöva ske i samband med kommande trafikupphandlingar. Tillsammans med Östersunds kommun ska också ett arbete göras för att analysera vilka möjligheter som den planerade biogasanläggningen i Gräfsåsen kan ge, och eventuell användning av biogas i busstrafiken.

Under 2023 har biogasens undantag från beskattning tagits bort, vilket ökar priset för biogas som därmed blir mindre attraktiv. Priset för alla typer av drivmedel har på grund av olika omvärldsfaktorer varierat mycket kraftigt och gör de strategiska valen inför framtiden ännu svårare.

9.2.1 Genomförda aktiviteter

- Ställa krav på så mycket elektrifierad trafik som möjligt i upphandlingen av Åre
- Ställa krav på helt fossilfri trafik i Åre

9.2.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Ställa krav på fossilfri trafik i Ragunda och linje 40. Tillgången till emissionsfria fordon bedöms vara för låg för att kunna tillgodose de behov som finns i dessa upphandlingar.

10 Fokus på kommande trafikupphandlingar – kravställning och uppföljning

10.1 Analys inför trafikupphandlingar och genomförande

Regionala utvecklingsnämnden har fattat beslut om allmän trafikplikt för stadstrafiken i Östersund samt Åre och Ragunda (RUN/264/2021). För stadstrafiken i Östersund, trafikstart juni 2023, har ett förberedande analys- och utredningsarbete av den framtida trafiken genomförts. Frågor kring trafiken ska även utredas för Åre och Ragunda, som har planerade trafikstarter december 2023 respektive december 2024. För Norrtågstrafiken, trafikstart december 2025, drivs processen av Norrtåg AB i dialog med ägarna. Även linje 40 och trafikavtal för särskild kollektivtrafik ska upphandlas under perioden.

10.1.1 Genomförda aktiviteter

- Samråd inför upphandlingar med trafikföretag
- Analys av fordonsmarknaden för att ställa rätt och relevanta krav inför trafikupphandlingar avseende bland annat fordonstyper, storlekar, bagage och drivmedel

10.1.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Samråd med trafikföretag och kommuner inför upphandling av särskild kollektivtrafik 2025
- Fortsatta analyser av fordons- och miljökrav inför upphandling av särskild kollektivtrafik 2025

10.2 Utvecklad avtalsuppföljning

Inom såväl befintliga som kommande trafikavtal är en systematisk avtalsuppföljning central för att säkerställa en leverans i enlighet med ställda krav. Ett särskilt fokus läggs på utveckling av verksamhetens arbetssätt.

10.2.1 Genomförda aktiviteter

- Upphandlingar av stadstrafik Östersund och Åre genomförda, med krav ställda på uppföljning och kontroller samt ISO 9001 (Kvalitet), 14001 (Miljö) och 39001 (Trafiksäkerhet på väg)
- Genomgång av befintliga trafikavtal för att kontrollera kravefterlevnaden
- Uppföljning av fordon och bränslen i systemet FRIDA
- Upphandling av särskild kollektivtrafik i Krokoms och Strömsunds kommun avslutad
- Trafikstart av särskild kollektivtrafik i Berg och Härjedalen startat

10.2.2 Pågående och kommande aktiviteter

- Rutiner för uppföljning av kommande avtal
- Uppstart av trafikavtalen
- Start av upphandling och samråd inför upphandling av särskild kollektivtrafik med start 2025.